

Nr 301.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 61 §§ strafflagen för krigsmakten; given Stockholms slott den 31 maj 1940.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 61 §§ strafflagen för krigsmakten.

GUSTAF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

L a g**om ändrad lydelse av 1, 7 och 61 §§ strafflagen för krigsmakten.**

Häri genom förordnas, att 1, 7 och 61 §§ strafflagen för krigsmakten¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Till krigsmän — — — av krigsmakten.

Under 1:o) — — — vid krigsmakten.

Till krigsmän hänföres ock, under tid då de fullgöra tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten, de som tillhöra hemvärnet eller eljest tagit anställning vid krigsmakten såsom frivilliga i egenskap av befäl eller manskap, även om de icke på grund av ovan givna stadganden äro att anse såsom krigsmän.

7 §.

Att värnpliktige, reservpersonal samt vid lots- och fyrinrättningarna anställda personer ävensom hemvärnspersonal och andra frivilliga, varom i 1 § 3 mom. förmäles, ändå att de icke, enligt vad ovan är sagt, lyda under denna lag, i vissa fall äro underkastade straff efter densamma, därom stadgas i 61, 97, 130, 132 och 157 §§.

61 §.

Vad i 48—54 och 59 §§ finnes stadgat om krigsmän skall i tillämpliga delar gälla beträffande dels värnpliktige, dels officerare, underofficerare och manskap, hörande till krigsmaktens reservpersonal, dels vid lots- och fyrinrättningarna anställda personer, dels ock hemvärnspersonal och andra frivilliga, varom i 1 § 3 mom. sägs, ändå att de icke skulle vara att hänföra till krigsmän. Likaledes skall vad i 56 § är stadgat om vissa ämbets- och tjänstemän, som utan att vara krigsmän lyda under denna lag, äga motsvarande tillämpning å till krigsmaktens reservpersonal hörande civila ämbets- och tjänstemän, som äro tjänstgöringsskyldiga vid mobiliserad avdelning, ehuru denna lag icke eljest skulle vara å dem tillämplig.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹ Senaste lydelse se 1937: 192.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 maj 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *ändrad lydelse av 1, 7 och 61 §§ strafflagen för krigsmakten.*

Föredraganden anför:

I strafflagen för krigsmakten hänföras enligt 1 § till krigsmän, bland andra, officerare och underofficerare vid krigsmakten samt manskap med fast anställning vid krigsmakten, värnpliktiga under den tid de fullgöra dem åliggande tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten samt då de under färd till eller från sin tjänstgöringsort stå under militärbefäl, ävensom medlemmar av frivilliga för rikets försvar avsedda kårer eller föreningar under den tid de för sådant ändamål tjänstgöra vid mobiliserad avdelning av krigsmakten. Till officerare och underofficerare samt fast anställt manskap räknas icke blott personal med beställning på aktiv stat vid krigsmakten utan jämväl övertalig personal samt reservpersonal, den sistnämnda dock allenast under tid då den fullgör tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten.

I 7 § stadgas, att värnpliktiga och de som tillhöra reservpersonalen äro underkastade straff enligt vissa efterföljande paragrafer, bl. a. 61 §, även då de icke äro att anse som krigsmän, d. v. s. även då de icke fullgöra tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten. Enligt 61 § skall sålunda vad i 48—54 och 59 §§ finnes stadgat om krigsmän i tillämpliga delar gälla beträffande värnpliktiga samt officerare, underofficerare och manskap, hörande till krigsmaktens reservpersonal, ändå att de icke skulle vara att hänföra till krigsmän. Av sistnämnda paragrafer innehålla 48—54 §§ straff för rymning och olovligt undanhållande samt för underlåten anmälan efter frånvaro med laga förfall. 59 § stadgar straff för stympling m. m.

I skrivelse till Konungen den 20 maj 1940 har *överbefälhavaren över rikets försvarskrafter* framhållit, att de krigsfrivilligas ställning i straffrätts-

ligt hänseende icke kunde anses tillfredsställande reglerad genom de nuvarande bestämmelserna i strafflagen för krigsmakten. Alla frivilliga, som icke nu vore att anse såsom krigsmän och vore avsedda för krigstjänstgöring, borde hänföras till krigsmän. På grund härav borde i 1 § strafflagen för krigsmakten införas ett stadgande, att till krigsmän skulle hänföras även de som, utan att på grund av värnpliktslagens föreskrifter eller eljest vara krigstjänstskyldiga, efter eget åtagande antagits för krigstjänstgöring vid krigsmakten, dock endast under tid då de fullgöra tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten. Införandet av ett sådant stadgande syntes böra föranleda en motsvarande ändring i 7, 61, 130 och 157 §§ nämnda lag.

Vid skrivelsen har fogats en inom arméstaben upprättad promemoria. I denna anföres, att de frivilliga, om man bortser från visst fall i marinen, ej inneha beställningar på »aktiv stat», varom talas i 1 § strafflagen för krigsmakten. Med övertalig personal, som likaledes omförmäldes i lagrummet, avsåges vissa surnumerära officerare och underofficerare samt viss personal som erhållit avsked från beställning på aktiv stat. Reservpersonalen omfattade vid armén och flygvapnet endast officerare, underofficerare och underbefäl. Alla till befäl i krigstid lämpliga frivilliga kunde icke lämpligen konstitueras till befäl i reserven. I allt fall kunde frivilliga, som antoges till meniga i armén och flygvapnet, icke hänföras till dessa kategorier av krigsmän. Däremot kunde vid mobilisering för fyllandet av behovet i flottans eller kustartilleriets reserver anställas frivilliga såsom befäl och meniga för den tid mobiliseringen varade. Dessa frivilliga omfattades av begreppet reservpersonal och vore följaktligen krigsmän. Till reservpersonalen hänfördes numera även landstormsofficerare. Under vissa förhållanden kunde frivilliga, vilka på grund av nu gällande bestämmelser icke vore att anse såsom krigsmän, lyda under strafflagen för krigsmakten. Enligt 6 § skulle nämligen under denna lag lyda, förutom krigsmän, även viss angiven civil personal samt envar som med behörigt tillstånd åtföljde krigsmaktens fartyg på sjötåg eller vore tjänstgöringsskyldig vid eller med behörigt tillstånd åtföljde mobiliserad avdelning av krigsmakten, ändå att han icke eljest skulle lyda under lagen. Då numera frivilliga kunde konstitueras till sådana civila befattningar som omförmäldes i denna paragraf, komme de frivilliga som antoges för sådana befattningar att lyda under strafflagen för krigsmakten. Under denna lag skulle vidare, som nämnts, enligt paragrafen lyda envar som vore tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning av krigsmakten. Med stadgandet hade åsyftats präster, domare, åklagare, sjukvårdare och dylika, men även om ordalagen kunde anses innesluta även andra frivilliga, komme i allt fall icke alla frivilliga att lyda under strafflagen för krigsmakten. Om t. ex. en avdelning bildades av frivilliga, kunde den knappast anses såsom mobiliserad på sätt i paragrafen förut-sattes.

I detta sammanhang bör särskilt uppmärksammas den form av frivillig anställning vid krigsmakten som är avsedd att tillämpas inom hemvärnet. Den 26 april 1940 har Kungl. Maj:t efter anmälan av chefen för försvars-

departementet beslutat avlåta proposition till riksdagen (nr 257) i detta ämne. Hemvärnet är avsett att utgöra en militär organisation på frivillighetens grund med vissa särskilda uppgifter till hemortens skydd. Den som antages till hemvärnsman skall dels under fredstid deltaga i övningar dels ock under krigstid efter kallelse inställa sig till tjänstgöring, när behov därav uppkommer. I övrigt skall hans egenskap av hemvärnsman icke hindra honom att ägna sig åt sitt civila arbete.

Vad nu anförts visar att de krigsfrivilligas ställning icke är i straffrättsligt hänseende fullt tillfredsställande reglerad. Av 6 § strafflagen för krigsmakten torde visserligen följa, att de frivilliga lyda under denna lag, då de enligt anställningsavtalet tjänstgöra vid sådant i rikets krigsmakt ingående förband som är ställt på krigsfot. Även om anställningen avser egentlig vapentjänst, utgör detta emellertid icke någon borgen för att den frivillige är att anse såsom krigsman jämlikt 1 § och därmed underkastad de regler som gälla för sådan. Huruvida så blir fallet är beroende av den form i vilken anställningen skett. Härutinnan tillämpas för närvarande olika metoder vid de skilda försvarsgrenarna.

*Departements-
chefen.*

Det är uppenbarligen av vikt att de frivilliga vid krigsmakten — med undantag givetvis för sådana som inneha rent civila befattningar — bliva i straffrättsligt hänseende likställda med övrigt militärt befäl och manskap under den tid de fullgöra tjänstgöringsskyldighet enligt anställningsavtalet.

Frågan om de krigsfrivilligas ställning har sin största betydelse i tider då för ökning av försvarsberedskapen och uppsättande av fältförband rekrytering till krigsmakten måste ske i andra former än de vanliga. Särskilt beträffande hemvärnets personal synes det dock vara angeläget att dess straffrättsliga ställning regleras även för fredstid. De som tillhöra hemvärnet torde böra anses som krigsmän icke blott då de tjänstgöra under krigsförhållanden utan även då de i fredstid deltaga i påbjudna övningar.

En lagändring är för nu angivna ändamål erforderlig. Denna torde böra vidtagas på det sätt att till 1 § strafflagen för krigsmakten fogas ett nytt stycke, vari föreskrives att till krigsmän hänföras, under den tid de fullgöra tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten, de som höra till hemvärnet eller eljest tagit anställning vid krigsmakten såsom frivilliga i egenskap av befäl eller manskap, även om de icke på grund av paragrafens stadganden i övrigt äro att anse såsom krigsmän.

Beträffande värnpliktiga, de som räknas till krigsmaktens reservpersonal m. fl., vilka lyda under strafflagen för krigsmakten endast då de fullgöra tjänstgöringsskyldighet, gäller såsom i det föregående nämnts, att vissa straffbestämmelser i lagen bliva tillämpliga å dem även under tid då de icke äro i tjänstgöring. De praktiskt viktigaste av bestämmelserna äro de som stadga straff för den som olovligen uteblir från tjänstgöring. Dessa stadganden torde böra gälla även i fråga om frivillig, som utan laga förfall underlåter att inställa sig när han enligt anställningsvillkoren är skyldig därtill. Härför erfordras att ändring vidtages i 7 och 61 §§. I övrigt torde icke vara behöfligt

att för de frivilligas vidkommande utsträcka lagens tillämplighet till annan tid än tjänstgöringstiden.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 61 §§ strafflagen för krigsmakten*.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen angivna ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

¹ Denna bilaga, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 27 maj 1940.

Närvarande:

justitieråden EKLUND,
LAWSKI,
VON STEYERN,
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet denna dag tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 24 maj 1940, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 61 §§ strafflagen för krigsmakten*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsrådet Gösta Walin.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 maj 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 27 maj 1940 avgivna utlåtande över det den 24 maj 1940 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 61 §§ strafflagen för krigsmakten*; därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.